

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مرحله‌ی آماده‌سازی فایل				
پیاده‌سازی	تصحیح و ویرایش اولیه	ذکر مأخذ	ویرایش دوم	تکمیل مأخذ و ویرایش نهایی

وداع با ماه شعبان و استقبال از ماه رمضان

روزهای پایانی ماه شعبان را طی می‌کنیم؛ ماه معظمی که سرشار از لطافت‌های عرفانی بود. ماهی که خاطره‌های شیرین خلوت‌های عارفانه‌ی با خدا را در قالب مناجات شعبانیه در دل خودش داشت. آنان که طعم شیرین این مناجات را با ذائقه‌ی روح و جانشان احساس کرده‌اند، گویا داغدار جدا شدن از این مناجات حیرت‌انگیزند؛ مناجاتی که شاید در بین همه‌ی ادعیه و مناجات‌ها استثنائی باشد. روایاتی داریم که امیرالمؤمنین علیه السلام و همه‌ی ائمه علیهم السلام در ماه شعبان به خواندن این مناجات مداومت داشتند.^۱ دوستانی که به توصیه‌ی بنده عمل کردند و در این ماه هر روز لااقل یکبار این مناجات را خواندند، طعم این مناجات الان در کامشان هست؛ همان طور که عبارت‌های آن مناجات هم دیگر در ذهن و دلشان نقش بسته است.

گرچه همه‌ی مناجات‌ها و همه‌ی ادعیه را در همه‌ی ایام سال می‌شود خواند؛ عبارات مناجات شعبانیه هم اختصاصی به ماه شعبان ندارد؛ اما فضای ماه شعبان و ملکوت این ماه یک نوع تناسب و سنخیت خارق‌العاده با حقایق لطیف و عارفانه‌ی این مناجات دارد که اثر فوق‌العاده‌ای بر روح و جان انسان می‌بخشد. لذا عرض کردم کسانی که در این ماه با این مناجات مأنوس بودند، الان دل آنها را به‌شدت

۱. سیدبن طاووس، اقبال‌الاعمال، ج ۲، ص ۶۸۵؛ مجلسی، بحارالانوار، ج ۹۱، ص ۹۷ و خوئی، منهاج‌البراعه، ج ۱۹، ص ۲۸۰.

(مَنَاجَاةُ الْأَئِمَّةِ مِنْ وُلْدِهِ كَانُوا يَدْعُونَ بِهَا فِي شَهْرِ شَعْبَانَ)

غم گرفته چراکه کم کم دارند از این مناجات و فضای مساعد آن که ماه شعبان المعظم بود، جدا می‌شوند. و اگر نبود آنچه که خدای متعال در ماه مبارک رمضان جایگزین این مناجات می‌کند، واقعاً تحمل این داغ کمرشکن بود. دعا‌های بلند و لطیفی که میهمانان ضیافت‌الله در ماه رمضان از جانب خدا و اولیاء خدا با آن پذیرایی شدند، مثل دعای سحری که از امام باقر علیه السلام روایت شده، مناجات طولانی سحری امام سجّاد علیه السلام که ابوحمزه‌ی ثمالی آن را روایت کرده، دعای افتتاح که میهمانان ضیافت‌الله، شب‌ها به هدایت ولی‌الله اعظم حضرت بقیة‌الله الاعظم ارزواقی می‌خوانند و مثل بسیاری از ادعیه‌ی دیگر که وجود آنها، وداع با مناجات شعبانیه را تحمل پذیر می‌کند. والا اگر این جایگزین‌ها نبود، واقعاً کسانی که با این مناجات انس واقعی پیدا کرده‌اند، تحمل این جدایی برایشان بسیار دشوار و خطیر بود.

به‌رحال ماه شعبان با همه‌ی لطافت‌ها و زیبایی‌هایش، با مناجات شعبانیه‌اش، با صلوات شعبانیه‌اش، با اذکار توحیدی و استغفاریه‌اش، با همه‌ی حالات قشنگش در لحظه‌های شب و روز و سحرگاهانش، دارد خداحافظی می‌کند.

از امام صادق علیه السلام دعایی نقل شده^۲، عزیزان حتماً در مفاتیح ملاحظه کرده‌اند. این دعا را امشب که احتمالاً آخرین شب ماه شعبان المعظم باشد و فردا شب که به احتمال قوی اولین شب ماه مبارک رمضان باشد، وارد شده که هر دو شب خوانده شود. زمان جلسه‌ی ما کوتاه است و فرصت نیست؛ والا خیلی دوست داشتم همین دعا را عبارت به عبارت برایتان می‌خواندم و از این طریق نگاه شما به دعا‌های ماه رمضان، نگاه متفاوتی می‌شد. آنان که اهل تأمل در ادعیه هستند، می‌دانند که دعا‌های ماه مبارک رمضان بیشتر ناظر بر خواسته‌های معنوی است و کمتر خواسته‌های مادی و دنیوی در آن مطرح است. اخلاق خوب، روحیات لطیف، معارف بلند، مقام یقین و امثال اینها خواسته‌هایی است که

۲. ابن مشهدی، مزار الکبیر، ص ۴۱۲؛ طوسی، محمدین حسن، مصباح‌المتجهّد، ج ۲، ص ۸۵۰ و کفعمی، بلد الامین، ص ۱۹۲. (اللَّهُمَّ إِنَّ

هَذَا الشَّهْرَ الْمُبَارَكَ الَّذِي أَنْزَلَ فِيهِ الْقُرْآنَ...)

عمدتاً در دعاهای ماه مبارک رمضان مورد تأکید است و این سمت‌گیری و جهت‌گیری میهمانان ضیافت‌الله را نشان می‌دهد.

یعنی مؤمنان صائم در ماه مبارک رمضان، هدفشان را از عبادات، تعالی روح و تقرب الی‌الله قرار داده‌اند. اگر سراغ دعا، گفتگو و راز و نیاز می‌روند، اگر به تلاوت قرآن مشغولند، اگر دهان از خوردن و آشامیدن می‌بندند، اگر خواب ناز شب را بر خود حرام می‌کنند و بیداری دل شب را پیشه می‌کنند و اگر به هر ذکر و به هر عبادتی مشغولند، سمت و سوی [آنها] تعالی روح است؛ تطهیر جان، تزکیه‌ی نفس، تهذیب نفس و نهایتاً بیداری آن بعد باطنی انسان است؛ باز شدن چشم جان انسان به مشاهده‌ی جمال الهی و باز شدن ذائقه‌ی دل و روح انسان است برای چشیدن طعم آنچه که خدا در مآدبه‌الله، در این سفره‌ی پذیرایی خودش در این ماه رمضان، از آیات شریفه‌ی قرآن، ادعیه، مناجات‌ها، اذکار، عبادات، نمازها، و سایر مجاهدات و ریاضات پیش‌بینی کرده است.

به‌هر حال این دعا را ان‌شاءالله با تأمل، امشب و فرداشب خواهید خواند؛ گرچه فرداشب که به احتمال قوی شب اول ماه مبارک رمضان است، اعمال و عبادات فراوانی دارد؛ یکی از آنها هم خواندن مجدد همین دعاست. در آن دعاهای دیگر فرداشب هم شما همین نکته و جهت‌گیری را دقیقاً می‌توانید ببینید. یک روح لطیف عارفانه که کمالات معنوی را از خدا می‌طلبد و یک روح حسّاس که با احساس عشق به همه‌ی انسان‌ها، حل شدن همه‌ی مشکلات بشریت را می‌خواهد؛ و خودخواهانه و منفعت‌طلبانه فقط گره‌گشایی از مشکلات زندگی خویش را آرزو نمی‌کند.

خدا توفیق داده، سال‌های گذشته فراوان راجع به ماه مبارک رمضان و اسرار و رموز حیرت‌انگیزی که در این ماه و در عبادات این ماه وجود دارد صحبت کرده‌ایم. امیدوارم متن آن صحبت‌ها را که در اختیار همه‌ی عزیزان هست، مرور مجددی بفرمایید.

به هر حال این روزها میهمانان شعبان المعظم بارها این دعا را تکرار کرده‌اند که **اللَّهُمَّ إِنْ لَمْ تَكُنْ غَفَرْتَ لَنَا فِيمَا مَضَى مِنْ شَعْبَانَ فَاغْفِرْ لَنَا فِيمَا بَقِيَ مِنْهُ**:^۳ خدایا اگر در آنچه از ماه شعبان بر ما گذشت هنوز ما را نبخشیدی، هنوز پاک نشدیم، هنوز شایستگی ورود به ضیافت‌الله را پیدا نکردیم، خدایا در باقیمانده‌ی این ماه، ما را ببخش! ما را از گناهان و آلودگی‌ها پاک کن که تناسب و سنخیتی با حضور در این میهمانی عظیمی که برپا کردی، پیدا کنیم.

روزه‌ی روزهای آخر ماه شعبان هم ویژگی خاص خودش را دارد. بنا به روایات کسی که سه روز آخر شعبان المعظم را روزه بگیرد و این سه روز را به روزه‌های ماه مبارک رمضان وصل کند، ثواب دو ماه روزه به او عطا می‌شود.^۴ این تعبیر به ثواب هم، دیگر دوستان با ادبیات روایات آشنا هستند، معنای واقعی ثواب، سازندگی آن عمل است؛ یعنی کسی این سه روز را روزه بگیرد به اندازه‌ی دو ماه روزه گرفتن در او سازندگی دارد.

می‌دانید هر عبادتی که از جانب خدای متعال مقدر و مقرر شده برای سازندگی‌های خاصی است که دارد؛ و الا خدای متعال که نیازی به عبادات ما نداشت. **إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْخَلْقَ [حِينَ خَلَقَهُمْ] غَنِيًّا عَنْ طَاعَتِهِمْ، آمِنًا مِنْ مَعْصِيَتِهِمْ**:^۵ خدای متعال از عبادات ما غنی و بی‌نیاز است؛ ماییم که به عبادت نیازمندیم! آثار سازنده‌ی عبادت روی ماست که سبب شده این عبادات از جانب حضرت حق مقرر شود؛ بنابراین اگر

۳. سیدین طاووس، اقبال‌الاعمال، ج ۱، ص ۹؛ حرّعاملی، وسائل‌الشیعه، ج ۱۰، ص ۳۰۱ و محدّث قمی، مفاتیح‌الجنان، اعمال بقیه‌ماه‌شعبان.

۴. صدوق، امالی، ص ۶۷۰؛ سیدین طاووس، اقبال‌الاعمال، ج ۱، ص ۹ و حرّعاملی، وسائل‌الشیعه، ج ۱۰، ص ۴۹۸. (مَنْ صَامَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ آخِرِ شَعْبَانَ وَوَصَلَهَا بِشَهْرِ رَمَضَانَ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ صَوْمَ شَهْرَيْنِ مُتَابِعَيْنِ)

۵. سلیم‌بن قیس هلالی، کتاب سلیم، ج ۲، ص ۸۴۹؛ سیدرضی، نهج البلاغه، ص ۳۰۳ و مجلسی، بحارالانوار، ج ۶۴، ص ۳۱۵.

سخن از ثواب عبادات می‌رود، حالا دیگر باید با این ادبیات آشنا باشیم، می‌خواهند ما را به سازندگی‌های آن عبادات بر روی خودمان متوجه کنند.

حالا تعبیر به استقبال از ماه رمضان هم شده؛ می‌دانید وقتی که قرار است یک مهمان عزیز بر ما وارد شود، قبل از اینکه او به منزل ما برسد، به پیشواز او می‌رویم و در بین راه به او ملحق می‌شویم. ماه مبارک رمضان میهمان عظیمی است که دارد به‌سوی ما می‌آید؛ **قَدْ أَقْبَلَ إِلَيْكُمْ شَهْرُ اللَّهِ** و این روزه گرفتن روزهای پایانی ماه شعبان المعظم نوعی پیشواز و استقبال از این میهمان جلیل‌القدری است که دارد بر ما وارد می‌شود؛ کما اینکه روزه گرفتن بعد از روز عید فطر، که بنابه برخی از روایات تا حتی شش روز بعد از روز اول ماه شوال که عید فطر است و باید افطار کرد، پیامبر اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بنا بر نقل تا شش روز بعد را همچنان روزه می‌گرفتند^۶؛ یعنی این میهمان را که حالا دارد جدا می‌شود، بدرقه می‌کردند.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَ عَجِّلْ فَرَجَهُمْ

۶. صدوق، امالی، ص ۹۳؛ سیدین طاووس، اقبال‌الاعمال، ج ۱، ص ۲ و حرّعاملی، وسائل‌الشیعه، ج ۱۰، ص ۳۱۳.
۷. محدث‌نوری، مستدرک‌الوسائل، ج ۷، ص ۵۰۹ (مَنْ صَامَ رَمَضَانَ ثُمَّ اتَّبَعَهُ بَسْتًا مِنْ شَوَّالٍ فَذَلِكَ كَصِيَامِ الدَّهْرِ)؛ ابن‌ابی‌جمهور، عوالی‌اللتالی، ج ۱، ص ۴۲۵-۴۲۶ و کفعمی، بلدالامین، ص ۲۴۳ (مَنْ صَامَ رَمَضَانَ وَ اتَّبَعَهُ بَسْتًا مِنْ شَوَّالٍ فَكَأَنَّمَا صَامَ الدَّهْرَ).